

Un imperi de mentides

Per què els nostres mitjans ens traeixen?

La setmana passada The Guardian, el principal diari liberal de la Gran Bretanya, va publicar un reportatge en exclusiva sobre les tardanes confessions d'un exiliat iraquí, Rafeed al-Janabi, el nom en codi del qual era *Curveball* per a la CIA. Fa 8 anys Janabi va jugar un paper clau de manera més o menys amagada -si és que va ser involuntari- en fer possible la invasió dels EUA a l'Iraq. El seu testimoni va reforçar els arguments de l'administració Bush segons els quals el president d'Iraq, Saddam Hussein, havia desenvolupat un avançat programa de producció d'armes de destrucció massiva (*a partir d'ara anomenades ADM*).

La història de *Curveball* incloïa els detalls de camions mòbils d'armes biològiques presentades per Colin Powell, l'aleshores Secretari d'Estat dels EUA, a les Nacions Unides el febrer de 2003. L'aparentment convincent argument de Powell sobre les ADM va servir de justificació per a l'atac dels EUA sobre Iraq unes setmanes després.

8 anys després, *Curveball* va revelar a The Guardian que havia fabricat la història sobre les ADM de Saddam Hussein l'any 2000, poc després de la seva arribada a Alemanya tot cercant asil. Va explicar al diari britànic que havia mentit la intel·ligència alemanya amb l'esperança que el seu testimoni pogués ajudar a derrocar Saddam, encara que sembla més probable que simplement volgués assegurar-se que la seva petició d'asil fos presa més seriosament.

Per al lector curós –i recalco la paraula 'curós'– hi ha varis fets dissonants que apareixen en el reportatge.

Un va ser que les autoritats alemanyes havien demostrat ràpidament que la seva història sobre les ADM era falsa. Tant la intel·ligència alemanya com la britànica havien viatjat a Dubai per trobar Bassil Latif, el seu primer cap en la Comissió Iraquiana d'Indústries Militars. El Dr. Latif havia comprovat que els arguments de *Curveball* no podien ser verídics. Les autoritats alemanyes van perdre ràpidament l'interès en Janabi i no va tornar a ser entrevistat fins a finals de l'any 2002, quan va créixer la pressió per part dels EUA per aconseguir un pretext convincent per atacar l'Iraq.

Una altra revelació interessant va ser que, malgrat la necessitat vital d'analitzar tots els fets que aportava el testimoni de *Curveball* –tenint en compte que el que hi havia en joc era un atac preventiu contra un estat sobirà– els Estats Units mai no es van molestar a interrogar *Curveball* ells mateixos.

Una tercera revelació va ser que el cap de les operacions de la CIA a Europa, Tyler Drumheller, va transmetre els consells de la intel·ligència alemanya que qualificaven el testimoni de *Curveball* d'altament dubtós. El cap de la CIA, George Tenet, simplement va ignorar l'avís.

A partir de la confessió de *Curveball* i dels altres fets de la història, podem dibuixar algunes conclusions ben òbvies que els esdeveniments posteriors han acabat de confirmar.

A manca tant de legitimitat segons la llei internacional com de suport de la majoria dels aliats, l'administració Bush necessitava desesperadament la història de Janabi sobre les ADM, per molt desacreditada que hagués estat, per tal de justificar els seus plans militars sobre l'Iraq. La Casa Blanca no va interrogar *Curveball* perquè sabien que la seva història sobre les ADM de Sadam era una invenció. Sota examen, la seva història s'hagués simplement desfet; millor, doncs, deixar Washington amb l'opció de "denegabilitat plausible".

Tanmateix, l'informe fals de Janabi era vitalment útil: per bona part del públic americà afegia una capa de credibilitat a l'argument inversemblant segons el qual Sadam era un perill per al món; va ajudar a enfortir els vacil·lants aliats en l'encarament amb les seves pròpies i dubitatives opinions públiques; i va portar a bord Colin Powell, l'antic general que era vist com la principal veu del seny en l'administració.

Dit d'altra manera, la Casa Blanca de Bush va utilitzar *Curveball* per insuflar vida en la història mitològica que veia en Sadam una amenaça per a la pau mundial.

Vist això, ¿quina ha estat la manera com ha presentat The Guardian, un bastió del periodisme liberal, la seva exclusiva sobre l'episodi més controvertit en la recent política exterior dels EUA?

Aquest n'és el titular: "**Com els EUA van ser enganyats per un fantasió iraquí que buscava derrocar Sadam**".

¿El redactor del titular va malinterpretar la història tal i com l'havien escrita els redactors del diari? No, el titular condensava de manera nítida el seu missatge. En el text, se'ns diu que la presentació de Powell a les Nacions Unides "revelava que els agressius òrgans de decisió de l'administració Bush s'havien empassat" la història de *Curveball*. En un altre moment se'ns diu que Janabi "va aconseguir fer empassar un dels més grans ardits confidencials en la història de la intel·ligència moderna". I que: "Els seus crítics –que són molts i poderosos – diuen que el cost del seu engany és molt difícil de calcular".

Altrament dit, The Guardian assumia, malgrat totes les evidències descobertes en la seva pròpia recerca, que *Curveball* va portar l'administració Bush a fer un desastrós mal càlcul. Vist d'aquesta manera, la Casa Blanca havia estat, doncs, la víctima real de les mentides de *Curveball*, no en canvi el poble iraquí –més d'un milió dels quals són morts com a resultat de la invasió, segons apunten les millors xifres que s'han pogut obtenir, i quatre milions dels quals s'han vist forçats a exiliar-se.

No hi ha res excepcional en aquest exemple. L'he escollit perquè es relaciona amb un esdeveniment de contínua i transcendental importància.

Malauradament, hi ha quelcom depressivament familiar en aquesta mena d'informació, fins i tot en les publicacions més liberals d'Occident. Contràriament a l'objectiu abans confessat, el periodisme dominant invariablement minimitza l'impacte dels nous esdeveniments quan aquests amenacen les elits més poderoses.

N'examinarem el perquè de seguida. Però primer hem de prendre en consideració el que, o qui, constitueix l'"imperi" avui en dia. Certament, en la seva forma més simbòlica, pot ser identificat com el govern i l'exèrcit dels EUA, que constitueixen l'única superpotència mundial.

Tradicionalment, els imperis han estat definits en sentit estricte en termes de nació-estat poderosa que ha expandit exitosament la seva esfera d'influència i poder a d'altres territoris. L'objectiu de l'imperi és fer que aquells territoris en depenguin i aleshores explotar els seus recursos, en el cas dels països més poc desenvolupats, o convertir en nous mercats per als seus excedents els països més desenvolupats. És en aquest darrer sentit que l'imperi americà ha estat sovint capaç de reivindicar que és una força per al bé global, ajudant a exportar la llibertat i els beneficis de la cultura del consum.

L'imperi assoleix els seus objectius de maneres diferents: a través de la força, com la conquesta, quan han de lidiar amb poblacions resistents a l'expoli dels seus recursos; i més subtilment a través d'interferències polítiques i econòmiques, a través de la persuasió i el control mental quan desitja crear nous mercats. Sigui com sigui, l'objectiu és crear en els territoris dependents la impressió que els seus interessos i destins estan limitats pels interessos i destins de l'imperi.

En el nostre món globalitzat, la qüestió de qui és en el centre del imperi és molt menys clar que en d'altres èpoques. El govern dels EUA en l'actualitat no és tant el cor de l'imperi com l'òrgan que fa que rutlli. El que fins fa poc eren els braços de l'imperi, especialment les empreses militars i financeres, s'han convertit en una elit imperial transnacional els interessos de la qual no estan limitats per fronteres i els poders de la qual eludeixen del tot els controls morals i legislatius.

El liderat d'Israel, hauríem d'apuntar, així com les seves elits aliades d'arreu del món –inclosos els lobbies sionistes, els fabricants d'armes i exèrcits occidentals, i en certa manera fins i tot les desgastades tiranies àrabs d'Orient Mitjà– és una part integral de l'elit transnacional.

L'èxit de les elits imperials depèn en gran part de la creença compartida entre el públic occidental que "nosaltres" els necessitem per assegurar el nostre mode de vida i la nostra seguretat i, alhora, que nosaltres som els seus amos. Algunes de les necessàries il·lusions que han perpetuat les elits multinacionals inclouen:

- Que elegim governs la tasca dels quals és contenir les empreses;
- Que nosaltres en particular i la força treballadora en general som els principals beneficiaris de la creació de riquesa de les empreses;
- Que les empreses i la ideologia que les sosté, el capitalisme global, són l'única esperança per a la llibertat;
- Que el consum no és tan sols una expressió de la nostra llibertat sinó també una important font de la nostra felicitat;
- Que la riquesa econòmica pot ser mantinguda indefinidament i sense cost a llarg termini per a la salut del planeta;
- I que hi ha grups, anomenats terroristes, que volen destruir aquests benèfic sistema de creació de riquesa i millora personal.

Aquestes assumpcions, per molt extravagants que puguin semblar en ser sotmeses a examen, són la pedra ideològica fonamental sobre la qual es construeixen les narratives de les nostres societats a Occident i de les que deriva el nostre sentit d'identitat en última instància. Aquest sistema ideològic ens sembla –i quan parlo de 'nosaltres' em refereixo només a l'opinió pública d'Occident– que descriu l'ordre natural de les coses.

El treball de santificar aquestes asseveracions –i assegurar que no són sotmeses a cap anàlisi– recau en els nostres dominants o massius mitjans de comunicació. Les empreses occidentals són les propietàries dels mitjans, i la seva publicitat fa que la indústria sigui rentable. En aquest sentit, els mitjans no poden acomplir la funció de eina controladora del poder, perquè de fet ells són el poder. És el poder de l'elit globalitzada que controla i limita els horitzons imaginatius i ideològics dels lectors i els televidents dels mitjans. I ho fa per assegurar que els interessos imperials, que són sinònims dels de les empreses, no estan amenaçats.

La història de *Curveball* il·lustra de manera nítida aquest rol dels mitjans de comunicació.

La seva confessió ha aparegut massa tard –vuit anys massa tard, per ser exactes– com per tenir qualsevol impacte en els esdeveniments d'aquesta història. Com sol passar ben sovint amb els relats importants que desafien els interessos de l'elit, és necessari que es permeti al públic occidental d'accedir a conclusions fonamentades que no estaven disponibles en el moment en que eren realment necessàries. En aquest cas, Bush, Cheney i Rumsfeld ja no hi són, com tampoc els seus consellers neoconservadors. La història de *Curveball* és ara, doncs, tan sols una part important de l'estudi dels historiadors.

El darrer punt és també fonamental. Les revelacions de The Guardian no han tingut pràcticament cap ressò en els mitjans dels Estats Units, els suposats guardians en el cor de l'imperi americà. Una cerca de la base de dades sobre mitjans de Lexis Nexis mostra que les confessions de *Curveball* han aparegut només al The New York Times, en una breu crònica a la pàgina 7, així com a resums de notícies del The Washington Post. La dotzena restant de grans rotatius dels EUA, incloint-hi el propi The Washington Post, no n'han fet cap menció.

En contraposició, la major audiència de la història fora del Regne Unit han estat els lectors dels diaris de la Índia The Hindu i el de Dubai Khaleej Times.

Però fins i tot The Guardian que, es mostra normalment tan intrèpid a l'hora d'abordar els grans interessos, ha presentat aquest reportatge de tal manera que el despulla del veritable sentit de la confessió de *Curveball*. La importància real dels fets relatats ha estat omesa. La manera com ha presentat el reportatge The Guardian garantitza que tan sols els lectors més conscienciats entendran que els EUA no van ser enganyats per *Curveball*, sinó que va ser la Casa Blanca qui va explotar un fantasiós –o desesperat exiliat d'un règim brutal, segons com es miri– per a les seves pròpies il·legals i immorals finalitats.

Per què The Guardian omet el principal punt de la seva pròpia exclusiva? La raó és que tots els nostres mitjans de comunicació dominants, també els més liberals, prenen com a inicial punt de partida del seu discurs que, en primer lloc, la cultura política d'Occident és inherentment benevolent i, en darrer terme, que és moralment superior a tots els sistemes alternatius que existeixen o concebibles.

En el tractament i l'anàlisi, això es demostra de manera molt clara en la idea que els "nostres" líders sempre actuen de bona fe mentre que "els seus" líders –aquells que s'oposen a l'imperi o als seus interessos– es mouen per motius innobles o malignes.

És d'aquesta manera que els enemics oficials, com Sadam Hussein o Slobodan Milosevic, poden ser seleccionats com la personificació del dement o malvat dictador –mentre que d'altres règims tan abjectes com el d'Àrabia Saudita són descrits com "moderats" – obrint-se la possibilitat que aquests països esdevinguin objectius de les nostres pròpies estratègies imperials.

Als estats seleccionats per a l' "abraçada" de l'imperi se'ls presenta una disjuntiva ben difícil: o accepten les nostres condicions de capitulació i es converteixen en aliats; o desafien l'imperi i s'enfronten a la nostra ira.

Quan les elits empresarials trepitgen altres pobles i estats per aconseguir els seus propis i egoïstes interessos, com pot ser la invasió de l'Iraq per controlar els seus recursos, els nostres mitjans de comunicació dominants no poden permetre un enfocament honest dels esdeveniments. El que es dona per entès en l'anàlisi liberal sobre l'atac dels EUA a l'Iraq, per exemple, un cop demostrat que no hi ha armes de destrucció massiva al país, és que l'administració Bush s'hi hagut de quedar per tal d'intentar eliminar d'arrel els terroristes, restablir la llei i l'ordre, i exportar la democràcia.

Per als mitjans occidentals, els nostres líders cometen errors, són innocents o fins i tot estúpids, però mai no són dolents o malvats. Els nostres mitjans no demanen que Bush o Blair siguin jutjats al Tribunal de l'Haia com a criminals de guerra.

Això, per suposat, no significa que els mitjans de comunicació occidentals siguin com el Pravda, el portaveu propagandístic del vell imperi soviètic. Hi ha diferències. Discrepar és possible, tot i que ha d'enquadrar-se dins dels estrets marges del debat "raonable", un espectre de reflexió possible que accepta sense reserves la presumpció que nosaltres som millors, més morals, que no pas ells.

De manera similar, rarament se'ls diu als periodistes –com a mínim, no directament– què han d'escriure. Els mitjans han desenvolupat processos de selecció i jerarquies entre el seu personal de redacció – anomenats "filtres" pels crítics dels mitjans Ed Herman i Noam Chomsky– que garantitzen que aquell periodista veritablement independent o discrepant no arribi mai a posicions d'influència real.

No hi ha, dit d'una altra manera, una política partidista. Hi ha empreses i elits que competeixen, i les seves veus queden reflectides en l'estret marge del que nosaltres qualifiquem com anàlisi o opinió. Més que seguir les directrius de cap dirigent de partit, com passava sota el règim soviètic, els nostres periodistes lluiten per accedir, per ser admesos en l'avant-cambra del poder. Aquests privilegis els permeten llaurar una carrera però els suposa perdre l'independència periodística.

Tanmateix, el marge del que és permisible va poc a poc eixamplant-se –tot i l'oposició de les elits i la nostra premsa i televisió dominants. La raó la trobem en els nous mitjans de comunicació, els quals van trencant gradualment el monopoli de què han gaudit durant tants anys els mitjans corporatius per controlar la difusió de la informació i les idees populars. Wikileaks és fins ara el resultat més obvi i imponent d'aquesta tendència.

Les conseqüències ja són tangibles a l'Orient Mitjà, una zona que ha sofert de manera desproporcionada sota el domini opressiu de l'imperi. El trastorn que estan patint els pobles àrabs mentre lluiten per treure's de sobre els seus tirans també està desmuntant algunes de les il·lusions que els mitjans occidentals ens havien venut fins ara. Se'ns ha dit que l'imperi vol democràcia i llibertat a tot el món. Però en canvi ha romàs mut i impassible mentre els sicaris de l'imperi feien córrer armes fetes als Estats Units contra els pobles que precisament demanaven llibertats a l'estil occidental.

Una qüestió important és: ¿com reaccionaran els nostres mitjans a aquest desenmascarament, no només de la hipocresia dels nostres polítics sinó de la dels propis mitjans de comunicació? De moment, ja estan intentant d'apropriar-se dels nous mitjans, incloint-hi Wikileaks, però sense un èxit real. Han començat també a permetre un més ampli marge de debat comparat amb el que havia estat possible fins ara, tot i que encara molt limitat.

La versió occidental del *glasnost* és particularment òbvia en la cobertura del problema proper a nosaltres aquí a Palestina. El que Israel qualifica de campanya de deslegitimització és realment una obertura, lleugera, del panorama dels mitjans, en el sentit que aporten una mica de llum on fins fa molt poc només hi regnava l'obscuritat.

Aquesta és una oportunitat que tots plegats hem d'alimentar. Hem d'exigir més honestedat als mitjans de comunicació; els hem d'avergonyar per estar millor informats que els gasetillers que només reciclen notes de premsa oficials i hem de demanar poder accedir-hi; i els hem de descartar, com de fet ja està succeint, en la cerca de millors fonts d'informació.

Tenim una finestra. I hem de fer que s'obri abans que les elits de l'imperi intentin tancar-la de cop.

Jonathan Cook

Escriptor i periodista britànic resident a Nazareth (Israel)

Traducció: Roger Vilalta